

રાષ્ટ્રીય ખાદ્ય સુરક્ષા કાયદો, 2013

રાષ્ટ્રીય ખાદ્ય સુરક્ષા કાયદો શું છે?

રાષ્ટ્રીય ખાદ્ય સુરક્ષા અધિનિયમ (NFA), 2013, ભારત સરકાર દ્વારા ઘડવામાં આવેલ સીમાચિહ્નરૂપ કાયદો છે જે તમામ નાગરિકોને પોષણક્રમ ભાવે ગુણવત્તાયુક્ત ખોરાકની પર્યાપ્ત માત્રામાં ઉપલબ્ધ કરાવીને ખાદ્ય સુરક્ષા સુનિશ્ચિત કરે છે. તેનો હેતુ લક્ષિત જાહેર વિતરણ પ્રણાલી (TPDS) દ્વારા પાત્ર લાભાર્થીઓને સબસિડીવાળા અનાજની બાંયધરી આપીને ભૂખ, કુપોષણ અને ખાદ્ય અસુરક્ષાને દૂર કરવાનો છે.

કાયદાકીય માળખું:

NFA વિવિધ ખાદ્ય સુરક્ષા પગલાંના અમલીકરણ માટે કાનૂની માળખું પૂરું પાડે છે, જેમાં પાત્ર લાભાર્થીઓની ઓળખ, અનાજની ફાળવણી અને વિતરણ પદ્ધતિનો સમાવેશ થાય છે. તે કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારોને લક્ષ્યાંકિત વસ્તીને સબસિડીવાળા દરે અનાજની ઉપલબ્ધતા સુનિશ્ચિત કરવા પગલાં લેવા આદેશ આપે છે.

મુખ્ય જોગવાઈઓ:

અધિનિયમ હેઠળના અધિકારો:

NFA અંત્યોદય અન્ના યોજના (AAY) અને અગ્રતા પરિવારો (PHH) શ્રેણીઓ હેઠળ પ્રાથમિકતા ધરાવતા પરિવારો અને લાભાર્થીઓને સબસિડીવાળા અનાજની કાયદેસરની બાંયધરી આપે છે. પ્રાથમિકતા ધરાવતા પરિવારો વ્યક્તિ દીઠ 5 કિલોગ્રામ અનાજ મેળવવા માટે હકદાર છે

દર મહિને, જ્યારે AAY પરિવારોને દર મહિને કુટુંબ દીઠ 35 કિલોગ્રામ અનાજ મળે છે.

લાભાર્થીઓની ઓળખ:

NFSA અગ્રતા ધરાવતા પરિવારો, AAY પરિવારો અને અન્ય સંવેદનશીલ જૂથો સહિત પાત્ર લાભાર્થીઓની ઓળખ માટેના માપદંડોની રૂપરેખા આપે છે. રાજ્ય સરકારો સામાજિક-આર્થિક માપદંડો અને ઘરગથ્થુ લાક્ષણિકતાઓના આધારે પાત્ર લાભાર્થીઓને રાશન કાર્ડ ઓળખવા અને આપવા માટે જવાબદાર છે.

વિતરણ મિકેનિઝમ:

NFSA લાયક લાભાર્થીઓને સબસિડીવાળા અનાજનું વિતરણ કરવા વાજબી ભાવની દુકાનો (FPS) અથવા રાશનની દુકાનોની સ્થાપના કરવાનો આદેશ આપે છે.

તેના માટે રાજ્ય સરકારોએ પારદર્શક અને કાર્યક્ષમ વિતરણ પ્રણાલી જાળવવી, અનાજની સમયસર ડિલિવરી સુનિશ્ચિત કરવી અને વિતરણ પ્રક્રિયામાં લીકેજ અને ડાયવર્ઝન અટકાવવાની જરૂર છે.

પોષણ આધાર:

સબસિડીવાળા ખાદ્યપદાર્થો ઉપરાંત, NFSA સગર્ભા સ્ત્રીઓ, સ્તનપાન કરાવતી માતાઓ અને છ વર્ષથી ઓછી વયના બાળકો સહિત સંવેદનશીલ જૂથોને પોષણ સહાયની જોગવાઈ પર ભાર મૂકે છે. તે કુપોષણને સંબોધવા અને માતા અને બાળકના સ્વાસ્થ્યને સુધારવા માટે પૂરક પોષણ કાર્યક્રમો, માતૃત્વ લાભો અને બાળ ખોરાક કાર્યક્રમોના અમલીકરણને ફરજિયાત કરે છે.

દેખરેખ અને ફરિયાદ નિવારણ:

NFSA ખાદ્ય સુરક્ષા પગલાંના અમલીકરણ પર દેખરેખ રાખવા અને અનાજના વિતરણને લગતી ફરિયાદોના નિરાકરણ માટે મિકેનિઝમ્સ સ્થાપિત કરે છે. તેની દેખરેખ માટે રાજ્ય સરકારોએ રાજ્ય ખાદ્ય આયોગ અને જિલ્લા ફરિયાદ નિવારણ અધિકારીઓની સ્થાપના કરવી જરૂરી છે.

TPDS ની કામગીરી અને લાભાર્થીઓની ફરિયાદોનું નિરાકરણ.

અસર:

NFSA એ લાખો નબળા પરિવારો માટે સબસિડીવાળા અનાજની પહોંચ સુનિશ્ચિત કરીને ભારતમાં ભૂખમરો, કુપોષણ અને ખાદ્ય અસુરક્ષા ઘટાડવા પર નોંધપાત્ર અસર કરી છે. તેણે ખાસ કરીને હાંસિયામાં ઘકેલાઈ ગયેલા સમુદાયો અને વંચિત જૂથોમાં ખાદ્યપદાર્થોની ઉપલબ્ધતા સુધારવા, કિંમતો સ્થિર કરવામાં અને પોષણના પરિણામોને વધારવામાં મદદ કરી છે.

પડકારો અને ચિંતાઓ:

તેના લાભો હોવા છતાં, NFSA એ પાત્ર લાભાર્થીઓની ઓળખ, વિતરણ વ્યવસ્થામાં લિકેજ અને સંવેદનશીલ વસ્તીના અપૂરતા ક્વરેજને લગતા પડકારોનો સામનો કર્યો છે. અનાજની ગુણવત્તા, ડિલિવરીમાં વિલંબ અને ખાદ્ય સુરક્ષા પગલાંના અમલીકરણમાં પારદર્શિતા અને જવાબદારી સાથેના મુદ્દાઓ અંગે ચિંતાઓ છે.

નિષ્કર્ષ:

રાષ્ટ્રીય ખાદ્ય સુરક્ષા અધિનિયમ, 2013, લક્ષિત જાહેર વિતરણ પ્રણાલી દ્વારા સબસિડીવાળા અનાજની પહોંચની ખાતરી આપીને ભારતના તમામ નાગરિકો માટે ખાદ્ય સુરક્ષા સુનિશ્ચિત કરવાની દિશામાં એક મહત્વપૂર્ણ પગલું રજૂ કરે છે. જ્યારે NFSA એ ભૂખમરો અને કુપોષણને સંબોધિત કરવા માટે મહત્વપૂર્ણ પગલાં લીધાં છે, ત્યારે તેના અમલીકરણને મજબૂત કરવા, લક્ષ્યીકરણ પદ્ધતિમાં સુધારો કરવા અને સંવેદનશીલ વસ્તીને પૂરા પાડવામાં આવતા પોષણ સહાયને વધારવા માટે સતત પ્રયત્નોની જરૂર છે.